

Guerra i pau - Lev Tolstoi

Si el primer capítol de *Guerra i pau* ens introdueix en la vida social de la majoria dels personatges importants, el segon descriu els preparatius de l'exèrcit rus per entrar en combat amb les tropes franceses. Però aquesta alternança d'escenaris s'interromp aviat. De fet, la traça de Tolstoi consisteix a introduir amb fluïdesa vides concretes en escenaris col·lectius. Els protagonistes no només alternen els camps de batalla amb les recepcions a Moscou i Petersburg, sinó que tant els actes socials com el desenvolupament de la guerra s'influeixen mútuament. Quan Napoleó arriba a Moscou, la distinció entre els dos mons (la guerra i la pau) s'ha esvaït.

Lev Tolstoi no és només un gran escriptor: és també un home savi, que fa l'efecte que ha conegut de primera mà tot el que es pot conèixer. Descriu amb la mateixa versemblança la toaleta de Napoleó i una càrrega d'hússars, una agonia a l'hospital de campanya i una cerimònia maçònica, una partida de whist i la cacera del llop, una escena de tocadors i una emboscada de la guerrilla, una festa de disfresses i un afusellament, una arenga militar i una declaració d'amor, unes letrines de campanya i un sermó dominical, un somni i l'incendi de Moscou. S'interessa pel sentit de la vida, però també per l'estratègia militar i pel motor de la història, que ell no circumscriu als avatars personals de monarques, generals i diplomàtics. Entre escena i escena intercala reflexions sobre aquesta qüestió, que sembla preocupar-lo especialment; en les últimes trenta pàgines no hi apareix ni un sol personatge, sinó consideracions generals sobre la llibertat i la necessitat. I, amb tot, quan tanquem el llibre el que recordem són sobretot les històries d'amor.

Els estadístics enumeren els centenars de personatges que apareixen a *Guerra i pau*. Certament, una de les característiques de Tolstoi és la cura que posa en la construcció de personatges secundaris, però els personatges importants són tan sols una trentena, tots vinculats a quatre famílies: els Kuraguin, els Bolkonski, els Bezukhov i els Rostov, cadascuna amb hereus en edat casadora. Al principi del llibre es formen tres parelles; al cap de mil pàgines en queden tres, sí, però reagrupades d'una altra manera. De tots els personatges, els més recurrents, els que semblen més propers a l'autor, són Natàlia Rostov i Pere Bezukhov, que tenen un caràcter que no sabria dir si és tolstoià o bé rus: tots dos busquen la veritat apassionadament, amb abnegació, i quan troben una resposta als seus interrogants s'hi aboquen sense reserves. "No hi ha res de cert, fora la buidor de tot això que puc comprendre i la majestat d'alguna cosa incomprendible, però

molt més important encara”, llegim al capítol tercer. Pere es capbussa successivament en la promiscuïtat, el reformisme, la maçoneria, la política, però només troba el que busca en l'amor, que es concreta de diferents formes però sobretot en el matrimoni i, grosso modo, en Déu. Aquest és el missatge de Tolstoi, i l'únic que hem d'afegir és que la novel·la resulta molt més complexa que la moralitat que s'hi fa explícita. De fet, la guerra i la pau del títol també es poden referir a aquest estat d'angoixa i de combat interior d'aquests protagonistes, que finalment troben la pau i l'harmonia que es mereixen.

La novel·la cobreix l'etapa entre 1805 i 1812, quan es produeixen fets d'una magnitud desconeguda fins aleshores a Europa, com ara els desplaçaments de centenars de milers de soldats, les batalles d'Austerlitz i de Borodino, l'evacuació de Moscou, la invasió francesa i l'incendi de la ciutat, i finalment la retirada de les tropes franceses. Doncs bé, tot aquest material és tractat amb delicadesa humanista i rigor històric, alternant el microscopi i el telescopi, amb desplaçaments precisos en el temps. El que impressiona més és l'art amb què aquestes dues mirades s'alternen per formar una trama harmoniosa: Tolstoi sembla l'únic home capaç d'entendre tots els éssers humans, de qualsevol edat i condició, i al cap de poques pàgines encara és capaç d'esmenar la plana als historiadors amb dades irrefutables que es barregen amb consideracions opinables. Com a director d'orquestra, és capaç d'acordar tots els instruments en una simfonia imponent, i quan convé pot demostrar fins a quin punt està afinat l'últim dels violins. Aquesta qualitat és la que fa que aquesta novel·la -que té la mateixa combinació de personatges històrics i herois de ficció que caracteritza molts bestsellers- sigui una obra mestra.

Guerra i pau té en comú amb la *Iliada* el punt de vista militant (l'autor es refereix a les tropes russes com “les nostres”) però alhora un respecte per l'enemic que sembla una mostra de la compassió que sent l'autor per la humanitat en general. Ni els francesos són caricaturitzats, ni els russos mostren sempre un comportament edificant. Això sí; els sentim propers, igual com sentim propers els francesos quan llegim *La cartoixa de Parma*. L'art de la guerra hi és abordat des de totes les perspectives tret de l'antimilitarista; al contrari, la proximitat amb la línia de foc resulta vivificant per a la majoria dels participants, si bé també es produeixen baixes –sense que el narrador mostri en cap cas una predilecció per les escenes brutals o sangonoses. El fet que la carrera militar no existeixi, i que basti ser un aristòcrata amb una recomanació per manar sobre un regiment no sembla preocupar el comte Tolstoi.

És difícil rescatar algun passatge d'un llibre que no és memorable per l'addició d'escenes singulars sinó per la brillant cohesió del conjunt. Amb tot, no ens podem estar de recordar el monòleg interior de Nicolau Rostov (tercera part) o la descripció d'Anatoli Kuraguin (vuitena part). Si algun retret podem fer a Tolstoi és que el llibre s'acabi abans d'hora. Ens quedem amb les ganes de saber el destí de personatges de segona fila que ens han acompanyat al llarg de centenars de pàgines, com ara el calculador Boris Dubretzkoi, el temerari Dolokhov (el que es beu l'ampolla de rom assegut a la finestra) o la sagaç Anna Pavlovna. També ens sap greu que personatges com Elena Kuraguin o el general Kutuzov es morin fora de camp, sense que haguem pogut acomiadar-nos-en com caldria.